

THỰC TRẠNG CÔNG TÁC TƯ VẤN HƯỚNG NGHIỆP Ở MỘT SỐ TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN THỊ TRƯỜNG HÂN*

TÓM TẮT

Tư vấn hướng nghiệp là một hoạt động quan trọng không thể thiếu ở các trường THPT nhằm giúp học sinh nâng cao sự hiểu biết về nghề và điều chỉnh xu hướng chọn nghề cho phù hợp. Tuy nhiên, vì nhiều lý do khác nhau, một số trường THPT tại TP HCM chưa thực hiện công tác này một cách hiệu quả. Do đó, cần có những biện pháp để nâng cao hiệu quả của tư vấn hướng nghiệp.

ABSTRACT

Status of vocational consultancy for students in some secondary high schools in Ho Chi Minh City

Vocational consultancy is an indispensable activity in secondary high schools to help students improve their understanding of careers and adjust their choices of careers. However, due to different reasons, some secondary high schools in Ho Chi Minh City haven't carried out this activity effectively. Therefore, there should be measures to improve the effectiveness of vocational consultancy.

Trong những năm gần đây, công tác tư vấn hướng nghiệp cho học sinh thường được nhắc đến trên các phương tiện thông tin đại chúng. Việc chọn “nhằm trường”, “nhằm nghề” không chỉ ảnh hưởng tiêu cực đến hoạt động học tập và bước đường nghề nghiệp tương lai của học sinh mà còn gây ra sự lãng phí lớn đối với gia đình và xã hội.

1. Khái quát về công tác tư vấn hướng nghiệp ở trường THPT

Có thể hiểu tư vấn hướng nghiệp là một hệ thống những biện pháp tâm lý – giáo dục nhằm đánh giá toàn bộ năng lực thể chất và trí tuệ của thanh thiếu niên,

đối chiếu các năng lực đó với những yêu cầu do nghề đặt ra đối với người lao động, có cân nhắc đến nhu cầu nhân lực của địa phương và xã hội, trên cơ sở đó cho họ những lời khuyên về chọn nghề có căn cứ khoa học, loại bỏ những trường hợp may rủi, thiếu chín chắn trong khi chọn nghề [5].

Ở trường THPT, tư vấn hướng nghiệp thường tập trung vào những nội dung sau:

- Giúp học sinh định hướng đúng đắn về nghề nghiệp tương lai bằng cách cung cấp những thông tin về hệ thống ngành nghề và hệ thống các trường đào tạo nghề trong xã hội; giới thiệu những ngành, nghề mà xã hội, địa phương đang có nhu cầu...

* Giảng viên Trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật và Du lịch Sài Gòn

- Tư vấn cho học sinh chọn nghề phù hợp, có căn cứ khoa học bằng cách:

+ Sử dụng các trắc nghiệm hướng nghiệp làm cơ sở khoa học khách quan để đánh giá năng lực trí tuệ, xu hướng nghề nghiệp, tính cách... của học sinh, qua đó giúp các em hiểu bản thân mình hơn.

+ Chỉ ra những đặc điểm, yêu cầu về phẩm chất, năng lực, điều kiện sức khoẻ... của nghề, trên cơ sở đó học sinh đối chiếu với những đặc điểm của bản thân để có thể tự mình đưa ra sự lựa chọn phù hợp.

+ Giúp học sinh nói lên những khó khăn của mình trong việc chọn nghề, giải đáp những vướng mắc của các em và cho lời khuyên chọn nghề phù hợp.

Tư vấn hướng nghiệp là một bộ phận quan trọng của hoạt động hướng nghiệp nói chung. Để đạt hiệu quả cao, công tác này cần sự phối hợp của nhiều lực lượng: gia đình, nhà trường và xã hội, trong đó, nhà trường “đóng vai trò chủ

đạo nhằm hướng dẫn và chuẩn bị cho thế hệ trẻ cả về tâm thế và kỹ năng để các em có thể sẵn sàng đi vào lao động hoặc tự tạo việc làm ở các ngành nghề mà xã hội đang cần phát triển, đồng thời phù hợp với hứng thú, năng lực của cá nhân cũng như hoàn cảnh gia đình”.

2. Thực trạng công tác tư vấn hướng nghiệp ở một số trường THPT tại thành phố Hồ Chí Minh

Trong công trình nghiên cứu “Xu hướng nghề của học sinh và công tác tư vấn hướng nghiệp ở các trường THPT Quận 12 thành phố Hồ Chí Minh”, chúng tôi đã khảo sát 223 học sinh của 3 trường THPT (THPT Võ Trường Toản, THPT Trường Chinh và THPT Thạnh Lộc) về công tác tư vấn hướng nghiệp của các trường. Kết quả nghiên cứu cho thấy: Nguồn thông tin giúp học sinh có được sự hiểu biết về nghề nhiều nhất không đến từ phía nhà trường mà từ Internet.

Bảng 1 thể hiện điều này:

Bảng 1: Những nguồn thông tin giúp học sinh hiểu biết nghề

STT	Nguồn thông tin	Mức độ ưu tiên (theo tỷ lệ %)				Thứ bậc
		1,2,3	4,5,6	7,8,9,10	0	
1	Từ giáo viên chủ nhiệm	46.6	19.3	8.1	26.0	3
2	Từ giáo viên bộ môn	12.1	26.9	12.6	48.4	7
3	Từ giáo viên hướng nghiệp của trường	41.7	23.3	6.3	28.7	4
4	Từ chuyên viên tư vấn hướng nghiệp ở các TTTV, TTKTTHHN	5.8	12.1	22.9	59.2	10
5	Từ cha mẹ hoặc người thân khác	60.5	14.8	5.4	19.3	2
6	Từ bạn bè	17.0	15.7	17.0	50.2	6
7	Từ sách, báo	22.4	23.3	14.3	39.9	5
8	Từ internet	70.0	7.2	7.6	15.2	1
9	Từ truyền hình	6.7	13	24.7	55.6	9
10	Từ đài phát thanh	7.6	17.9	18.8	55.6	8

(Chú thích: mức độ 1,2,3: rất quan trọng; mức độ 4,5,6: tương đối quan trọng; mức độ 7,8,9,10: ít quan trọng; mức 0: hoàn toàn không giúp HS có được sự hiểu biết về nghề)

Có nhiều nguyên nhân khiến học sinh đánh giá không cao vai trò của nhà trường trong việc giúp các em hiểu biết nghề, trong đó có một số nguyên nhân chủ yếu sau:

- Việc tổ chức thực hiện hoạt động giáo dục hướng nghiệp nói chung, tư vấn hướng nghiệp nói riêng chưa hiệu quả (53.8% học sinh đánh giá chưa hiệu quả và 10.3% cho rằng không hiệu quả). Trong những hoạt động hướng nghiệp được các trường thực hiện, “*Dạy nghề phổ thông*” là hoạt động được tiến hành thường xuyên nhất. Nhưng có lẽ việc dạy nghề ở trường phổ thông chỉ mới giúp học sinh hình thành những tri thức, kỹ năng cơ bản, sơ đẳng về nghề chứ chưa ảnh hưởng nhiều đến quyết định chọn nghề của học sinh (vì có đến 82.5% học sinh chọn học ở bậc đại học và chỉ có 1.8% chọn học ở các trường nghề). Bên cạnh đó, nhiều học sinh học nghề chỉ nhằm mục đích được cộng điểm vào kỳ thi tốt nghiệp. Ngoài ra, một số biện pháp hướng nghiệp khác cũng rất quan trọng nhưng chưa được các trường quan tâm đúng mức, như: mời chuyên gia tư vấn hướng nghiệp, kết hợp với doanh nghiệp để tư vấn nghề cho học sinh, tổ chức sinh hoạt câu lạc bộ về nghề nghiệp tương lai...

- Các trường THPT chưa có đội ngũ cán bộ phụ trách công tác hướng nghiệp được đào tạo bài bản, đặc biệt là ở khâu tư vấn hướng nghiệp. Giáo viên phụ trách công tác hướng nghiệp của các trường

chủ yếu là giáo viên kiêm nhiệm chứ chưa có giáo viên hướng nghiệp chuyên trách. Các thầy cô không có nhiều thời gian để tìm hiểu sâu về thế giới nghề nghiệp vốn dĩ vô cùng đa dạng và phức tạp.

- Điều kiện cơ sở vật chất lẫn kinh phí đầu tư cho hoạt động hướng nghiệp (trong đó có tư vấn hướng nghiệp) ở phần lớn các trường THPT còn hạn chế. Nhiều trường chưa có phòng tư vấn hướng nghiệp, chưa có nguồn tài liệu phong phú về thế giới nghề nghiệp để giới thiệu đến học sinh...

Chính vì công tác hướng nghiệp ở các trường thực hiện chưa hiệu quả nên học sinh còn gặp nhiều khó khăn trong quá trình lựa chọn nghề nghiệp tương lai. Trong đó, khó khăn lớn nhất là “*Không biết nghề em chọn có những yêu cầu gì về phẩm chất và năng lực*” (69.5%) và “*Không biết bản thân phù hợp với nghề nào*” (62.3%). Thực chất, hai nội dung này liên quan mật thiết với nhau: vì học sinh không biết rõ yêu cầu của nghề nên không biết bản thân phù hợp với nghề nào hoặc phù hợp với nghề nào hơn. Ngoài ra, còn một số khó khăn khác khiến học sinh khó có thể chọn được nghề phù hợp: “*Không có người am hiểu về nghề để tư vấn cho em*” (61.4%), “*Không biết những ngành nghề xã hội, địa phương đang cần*” (57.4%), “*Thiếu thông tin về trường đào tạo*” (56.1%)

và “*Thiếu thông tin về ngành nghề*” (48.4%).

Thực tế trên cho thấy, cần có những biện pháp cụ thể, có cơ sở khoa học để nâng cao hiệu quả của công tác tư vấn hướng nghiệp ở các trường THPT tại thành phố Hồ Chí Minh.

3. Một số biện pháp nâng cao hiệu quả của công tác tư vấn hướng nghiệp ở một số trường THPT tại Thành phố Hồ Chí Minh

Giáo dục hướng nghiệp, trong đó có tư vấn hướng nghiệp, phải được đặt trong quan điểm phát triển toàn diện, theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Dựa trên các văn bản chỉ đạo công tác hướng nghiệp của Bộ giáo dục và Đào tạo, cơ sở thực tiễn của địa phương và kết quả nghiên cứu thực trạng ở một số trường THPT của đề tài này, chúng tôi xin đưa ra một số biện pháp sau:

- Xây dựng đội ngũ giáo viên làm công tác hướng nghiệp để phụ trách hoạt động giáo dục hướng nghiệp, đồng thời hỗ trợ, hướng dẫn, tư vấn cho học sinh trong quá trình lựa chọn nghề nghiệp tương lai. Họ là những người có phẩm chất đạo đức tốt, có năng lực sư phạm, có kiến thức sâu rộng về lĩnh vực nghề nghiệp và có tâm huyết trong việc truyền tải những tri thức về nghề đến học sinh. Để có được đội ngũ như thế, Bộ Giáo dục và Đào tạo cần xây dựng kế hoạch đào tạo đội ngũ chuyên viên tư vấn hướng nghiệp ở các trường Đại học có chuyên ngành tâm lý giáo dục, đặc biệt là các trường Sư phạm. Ngoài ra, cần phải có chức danh giáo viên chuyên trách làm

công tác hướng nghiệp ở các trường THPT. Giáo viên này cũng được hưởng biên chế như tất cả các giáo viên khác ở trường, phụ trách hoạt động giáo dục hướng nghiệp, tư vấn nghề cho học sinh và đóng vai trò cố vấn chuyên môn cho Hiệu trưởng, các nhà quản lý trong việc xây dựng các kế hoạch giáo dục liên quan đến hướng nghiệp.

- Tổ chức tốt công tác thông tin nghề nghiệp để giúp học sinh định hướng và lựa chọn nghề. Học sinh cần được trang bị những kiến thức về thị trường lao động, về thế giới nghề nghiệp, về các yêu cầu của nghề đối với người lao động. Để thực hiện được điều này, các trường cần cải tiến chương trình hoạt động giáo dục hướng nghiệp phù hợp với thực tế của từng trường, với tình hình phát triển kinh tế – xã hội và nhu cầu nguồn nhân lực của địa phương trên cơ sở nội dung hướng nghiệp đã được Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành. Ngoài ra, cần lồng ghép hướng nghiệp vào các môn học và các hoạt động ngoại khóa.

- Tăng cường kinh phí, cơ sở vật chất, trang thiết bị phục vụ hoạt động hướng nghiệp. Sở Giáo dục và Đào tạo thành phố Hồ Chí Minh, hội phụ huynh, doanh nghiệp và các lực lượng xã hội khác cần hỗ trợ kinh phí cho các trường THPT để có thể tổ chức tốt những hoạt động hướng nghiệp. Các trường cần thành lập phòng tư vấn học đường (trong đó có tư vấn hướng nghiệp) được điều hành bởi ban tư vấn (chủ chốt là giáo viên chuyên trách hướng nghiệp). Đồng thời, vận động học sinh tham gia sưu tầm tài liệu, tranh ảnh, các tư liệu có liên

quan đến nghề nghiệp để giúp học sinh nâng cao kiến thức và kỹ năng nắm bắt thông tin về nghề, đồng thời làm phong phú nguồn tư liệu cho phòng tư vấn cũng như hoạt động giảng dạy môn học Giáo dục hướng nghiệp của giáo viên.

- Đẩy mạnh hoạt động tư vấn hướng nghiệp cho học sinh. Để tư vấn đạt hiệu quả và có cơ sở khoa học thì cần sử dụng các trắc nghiệm hướng nghiệp (như trắc nghiệm về hứng thú nghề nghiệp, tính cách, năng lực trí tuệ...). Qua các trắc nghiệm này, học sinh hiểu bản thân mình hơn, trên cơ sở đó đối chiếu với những yêu cầu của nghề để có thể tự đưa ra sự lựa chọn phù hợp. Ngoài ra, nhà trường cần mời các chuyên gia tư vấn hướng nghiệp có uy tín, kết hợp với các trường đại học, cao đẳng, trung cấp chuyên nghiệp và kết hợp với doanh nghiệp để tư vấn nghề cho học sinh.

4. Kết luận

Tư vấn hướng nghiệp là một hoạt động quan trọng không thể thiếu ở các trường THPT nhằm giúp học sinh nâng cao sự hiểu biết về nghề, về chính bản thân mình để có thể định hướng đúng đắn và đưa ra quyết định chọn nghề phù hợp. Trong công tác này, nhà trường đóng vai trò chủ đạo. Tuy nhiên, vì nhiều lý do khác nhau, hoạt động giáo dục hướng nghiệp nói chung và tư vấn hướng nghiệp nói riêng chưa được thực hiện một cách hiệu quả ở một số trường THPT tại TPHCM. Vì vậy, cần có những biện pháp cụ thể, có cơ sở khoa học để nâng cao hiệu quả của công tác tư vấn hướng nghiệp, từ đó giúp học sinh chọn nghề phù hợp hơn với nhu cầu xã hội, hứng thú, năng lực, tính cách... của bản thân.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2006), *Tài liệu bồi dưỡng giáo viên – Hoạt động giáo dục hướng nghiệp*, Hà Nội.
2. Phạm Tất Dong (2004), “Định hướng giáo dục hướng nghiệp trong trường trung học phổ thông”, *Tạp chí Thông tin Khoa học Giáo dục*, (108), tr.11-14.
3. Hội Khoa học Tâm lý – Giáo dục Việt Nam (2006), *Hội thảo Khoa học Quốc gia: “Tư vấn Tâm lý – Giáo dục: Lý luận, thực tiễn và định hướng phát triển”*, TP HCM.
4. Đào Văn Lê (2009), *Thực trạng quản lý hoạt động giáo dục hướng nghiệp ở các trường trung học phổ thông thành phố Cần Thơ*, Luận văn Thạc sĩ Giáo dục học, TP HCM.
5. Phan Thị Tố Oanh (1996), *Nghiên cứu nhận thức nghề và dự định chọn nghề của học sinh phổ thông trung học*, Luận án Phó Tiến sĩ khoa học Sư phạm Tâm lý.